

Hoe verder na de mobiele Leesplek?

Bouwen aan een krachtige taal-, lees- en leeromgeving in de klas met de taalronde

Hilde Vandormael

Taal- en leesplezier op school en in de klas ... Hoe creëer je dat? Het was een van de vragen die het Rand&Taal-begeleidingsteam¹ zich stelde bij de voorstelling van de mobiele Leesplek in *VONK* 39/2. We gingen op zoek naar oplossingen voor kinderen in een kwetsbare sociale situatie met een taalachterstand om een krachtige én laagdrempelige omgeving te scheppen waar het leesplezier voorop stond. Plezier is één ding, daarop verder bouwen is een ander ... Hoe kunnen we de aangesproken motivatie van de kinderen gebruiken om hen een stap vooruit te helpen bij het leren van het Nederlands en hen taalvaardiger te maken? Op welke manier kan het boekenpakket van de mobiele Leesplek worden ingezet? Vanuit een gerichter doel naar vaardiger worden in taal: leren spreken én luisteren, lezen én schrijven ... Wat kan een doordachte didactische aanpak met de kinderen in de klas inhouden?

Het Rand&Taal-begeleidingsteam werkt sinds 2008 samen met Stichting Taalvorming² uit Nederland in een intensief vormings-traject. We onderzochten hoe vanuit de filosofie en de methodieken van de Stichting een stap naar gerichtere leerdoelen kan worden gezet zonder het leer- en leesplezier van de kinderen te ondermijnen. In dit artikel zoomen we in op de taalronde als een methodiek om kinderen aan te spreken op hun eigen ervaringen en daarover te vertellen. Dat is een stap in het taalleerproces van kinderen op klasniveau. Hij volgt op het brede en nog vrijblijvende doel om lees- en boekplezier te creëren aan de hand van de Leesplek op school. Nadien focussen we

op het kiezen van een geschikt onderwerp voor een taalronde en op elementen van een rijke interactie.

TAALVORMING

Kinderen leren taal door ze te gebruiken: al spelend, pratend en luisterend, lezend en schrijvend, thuis en op school. Kinderen uit taalarme milieus zijn voor dat gebruik aangewezen op de school en op de ondersteuning van oplettende leerkrachten. Taalvorming biedt dan een effectieve en eenvoudige aanpak waarmee elke leerkracht direct kan beginnen. In taalrondes vertellen, spelen en beschrijven kinderen van de kleuterklas tot

het zesde leerjaar hun eigen ervaringen. Hun eigen teksten die hier het resultaat van zijn, vormen het uitgangspunt voor begrijpend lezen, taalbeschouwingslessen en nieuwe schrijfopdrachten. De betrokkenheid is groter dan bij lessen uit de taalmethode. Elk kind kan immers deelnemen op zijn eigen niveau en vanuit zijn eigen achtergrond. Vertellen en schrijven over je eigen ervaringen kan iedereen en iedereen kan er beter in worden.

Vertellen en schrijven over je eigen ervaringen kan iedereen en iedereen kan er beter in worden.

Het team begeleiders van de Stichting Taalvorming helpt basisscholen in

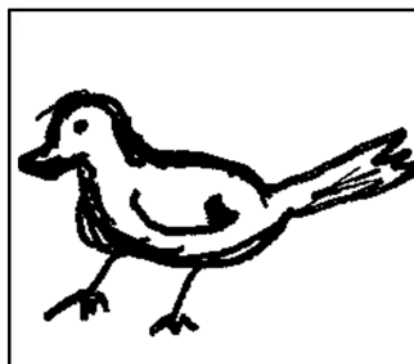
Nederland om hun taalonderwijs te verrijken. Ze werken op de scholen met voorbeeldlessen, teambijeenkomsten, ondersteuning van taalbeleidsgroepen en persoonlijke leerkrachtcoaching. Alles op maat en in antwoord op de vragen en het (taal)beleid van de school. De uitbreiding van leerkrachtvaardigheden en (taal)competenties is het belangrijkste doel: de leerkracht maakt voor het kind tenslotte het verschil.

In veel basisscholen in Vlaanderen is taal een aandachtspunt. In het begeleidingsproject van Rand&Taal merken we hoe scholen onder druk van het toenemende aantal kinderen met het Nederlands als tweede taal en de tegenvallende toetsresultaten bij deze groep alles in het werk stellen om hun taalonderwijs te verbeteren. Inhoudelijke leidraad hierbij zijn - kort door de bocht - de eindtermen en ontwikkelingsdoelen van de overheid waarop de leerplannen van de verschillende netten zijn gebaseerd, samen met de aanpak en filosofie van het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO). De visie en methodieken van Stichting Taalvorming sluiten aan bij deze van het CTO en bieden extra mogelijkheden.

Taalvorming is een interessante aanvulling op het methodegericht taalonderwijs wegens het ervaringsgerichte uitgangspunt. Als de kinderen elkaar raken door hun ervaringen in te brengen en met elkaar te delen, ontstaat er een échte uitwisseling waarbij taal ertoe doet. Taalvorming gaat aan de andere kant ook verder dan het creëren van louter leer- en leesplezier zoals we met de mobiele Leesplek beogen, omdat er bewust wordt ingezet op het verrijken van het functionele taalgebruik. Taalvorming is ideaal om studie van taal enerzijds en leer- en leesplezier anderzijds met elkaar te verbinden omdat kinderen en volwassenen worden aangesproken op hun eigen ervaringen en het communiceren daarover.

DE TAALRONDE

Een van de basismethodieken van taalvorming is de taalronde. Met deze aanpak kan de leerkracht focussen op taal als communicatiemiddel en het verhaal/de ervaring van het kind centraal stellen. Dus niet de taal als studieobject, wel de taal als instrument om in contact met anderen te komen, staat op de eerste plaats.

De taalronde is een gespreks- of ervaringskring onder leiding van de leerkracht waarbij de kinderen afwisselend in groep, kleinere deelgroepen, tweetallen of individueel vertellen en luisteren, schrijven, tekenen en lezen over hun eigen ervaringen naar aanleiding van een onderwerp dat door de juf of meester is geïntroduceerd. Door de taalronde te doorlopen en het stellen van concrete vragen – *Wie? Wat? Waar? Wanneer? Hoe was dat? Wat zag je? Wat voelde je? Wat rook je? Hoe laat was het? Wat heb je gedaan? ...* - krijgt de leerkracht samen met de andere kinderen in de kring een beeld van de 'foto' of 'film' die het kind in zijn hoofd heeft en kan iedereen genieten van de ervaring of de situatie die het kind wil vertellen. Het doel is om de kinderen aan het vertellen te krijgen over wat ze zélf beleefd hebben en ze te helpen om dat

Het doel is om de kinderen aan het vertellen te krijgen over wat ze zélf beleefd hebben en ze te helpen om dat steeds beter te doen.

steeds beter te doen. Alle andere zaken die bij een taalronde komen kijken, zijn aan dit doel ondergeschikt.

Een taalronde heeft een vaste basisstructuur waarbij verschillende werkvormen worden gebruikt.

Vooraf een onderwerp kiezen, samen een kring vormen, individueel en in duo's werken, lijstjes opstellen, tekenen en schrijven, ... wisselen elkaar af. Bij de afsluiting is er een resultaat. De inbreng van de kinderen wordt tentoongesteld en/of in een map verzameld. Het is leuk voor de kinderen om het resultaat van hun inspanning te zien.

EEN TAALRONDE AAN DE HAND VAN *KEEPPVOGEL NOODWEER*

Onder leiding van Hieke van Til en Mirjam Zaat van Stichting Taalvorming deden we een taalronde op volwassen niveau en reflecteerden erop. Omdat we meer wilden weten over hoe de boeken van de mobiele Leesplek konden ingezet worden in de klas, koos Hieke als uitgangspunt voor het prentenboek *Keepvogel Noodweer* (tekst en beeld Wouter Van Reek)³ uit de Leesplek met het thema 'Avontuur' en uit de kleuterkoffer en doorliep met ons de verschillende stappen die je als leerkracht kunt doen om met de kinderen herinneringen op te halen aan wat ze deden, zagen, voelden, ... toen het een keer noodweer was en heel hard regende. We beschrijven die stappen. Ze kunnen anders geordend worden naargelang het onderwerp en de dynamiek die je wilt creëren met de kinderen in de kring (Van Norden, 2000). Belangrijk is dat er voldoende afwisseling is om de aandacht van de kinderen te houden. Het werken met korte opdrachten die telkens op elkaar verder bouwen, in een gelukkig tempo – ontspannen, maar met voldoende vaart – zijn hiervoor een effectieve strategie.

Belangrijk is dat er voldoende afwisseling is om de aandacht van de kinderen te houden.

DUUR

Hieke rekent op 75 à 90 minuten voor een taalronde zodat de leerkracht ontspannen en gericht met de kinderen aan de slag kan gaan en kan toewerken naar een tastbaar resultaat in de vorm van een tekening, een korte tekst of beide.

VERLOOP

Een kring maken, een kringgesprek voeren (plenum)

- Naar aanleiding van het prentenboek voerde Hieke een kort gesprek met de groep over een keer dat het regende ... Ze vertelt over een plek waar ze was toen het regende en nodigt ons uit om aan elkaar te vertellen. Eerst even in stilte nadenken over een situatie, nadien vertellen enkele collega's hun verhaal. Hieke vraagt door. Concreet! *Waar gebeurde het? Wanneer was dat? Wat had je aan? Wat maakte je mee? Wie was erbij? Wat voelde je? Zien jullie het voor je? Als in een film?* Nadien voorlezen.
- Deze keer is er geen extra aandacht naar het vormen van de kring gegaan. De leerkracht kan echter de samenstelling van de kring steeds veranderen door middel van criteria die elke keer anders zijn zodat niemand zelf de keuze hoeft te maken wie zijn buur zal zijn en niet steeds dezelfde kinderen naast elkaar zitten. Dat is met name van belang als er tweetalgesprekken worden gehouden.

Extra input aan de hand van een prentenboek (plenum)

De kachel is uit, het brandhout is op en het regent keihard. Keepvogel heeft geen zin om met dit weer hout te gaan sprokkelen ...

Hieke stelt ons het prentenboek *Keepvogel Noodweer* voor. Ze toont ons de prenten en vertelt/leest erbij voor. Ze houdt goed oogcontact, zit zoals wij op een stoel, op gelijke ooghoogte. Keepvogel heeft net als wij in de kring een verschrikkelijk avontuur in de regen meegemaakt, samen met zijn vriendje Tungsten. Maar het is goed afgelopen! Dankzij hun dapperheid, vriendschap en inzet drinken ze aan het eind van het verhaal samen thee terwijl het buiten stormt.

Lijstjes opstellen (individueel)

We komen op dreef! Hieke vraagt ons om een schrijflijstje te maken over plekken waar we waren toen het heel erg regende. We ontvangen een strookje om ons lijstje te maken en een pen om te schrijven. We zijn even stil in onszelf, halen herinneringen boven en schrijven enkele situaties op die we hebben meegemaakt met regen en noodweer. Kort noteren is de boodschap, geen uitgebreide verhalen. Wie niet op dreef geraakt, krijgt Hiekes hulp.

Tweetalgesprekken

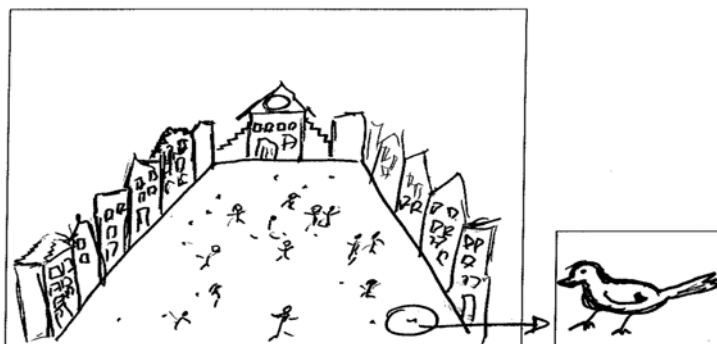
- We kiezen één situatie uit ons lijstje om over uit te wisselen met onze buur aan de linkerkant. De één vertelt terwijl de ander (actief) luistert. Geen waaromvragen, houd het concreet, zegt Hieke. Het gaat om het beeld! Zoom in op je plek!
- We houden de tweetalgesprekken eenvoudig en gestructureerd. Elke deelnemer kiest één situatie uit het lijstje en vertelt ze aan de persoon naast hem/haar. Hieke is onze gespreksleider, ze geeft aan wanneer het tijd is om te wisselen zodat we allebei over onze eigen ervaring kunnen vertellen. Het is niet erg als het verhaal nog niet 'af' is. De bedoeling is dat we vertellen en daar beter in worden en niet om een compleet afgewerkt stuk te presenteren.

Tweetalgesprekken zijn een belangrijke stap voor kinderen met een taalachterstand omdat ze op een veilige manier in interactie met elkaar gaan én taalproductie kunnen leveren.

Taaltekenen, tekenen en schrijven (individueel)

- We krijgen elk een tekenplankje, een stift en een blad met twee kaders – een groot en een klein – om in te tekenen. Het grote om de situatie te tekenen en het kleine voor een detail.

- Elke deelnemer noteert zijn verhaal dat in het tweetalgesprek aan bod kwam en tekent erbij, ongeacht of hij hiervoor talent heeft of niet. Het gaat niet om een kunstwerk van hoge artistieke waarde, het gaat erom ons al tekenend uit te drukken. De geschreven en getekende verhalen worden nadien gebundeld als het resultaat van onze taalronde en in de boekenhoek tentoongesteld.

Het plein lag er grijs bij. De mensen schuilden onder paraplu's. De andere actieve duiven zochten een rustig plekje op en wachtten op komende zonnestralen. De schitteringen van de gevels waren zoek. Het plein lag er grijs bij.

Bijschrijfgesprekken

- Voor kleuters en kinderen van het eerste leerjaar kan er bij de vierde stap met bijschrijfgesprekken worden gewerkt. De kleuter maakt een tekening. De juf/meester of GOK-leerkracht gaat individueel een gesprek aan met het kind over de tekening en schrijft (in samenspraak met het kind) zijn/haar verhaal op.

- Bij een bijschrijfgesprek is het belangrijk dat de leerkracht het verhaal alert beluistert, gaandeweg het verhaal opnieuw reconstrueert en voorstellen doet aan het kind hoe je het zou kunnen opschrijven. Het kind bepaalt of de formulering oké is voor de leerkracht ze daadwerkelijk bij de tekening schrijft.

Voorleesronde, voorlezen in een voorleesketting (plenum)

- Hoe werkt een voorleesketting? Iemand leest zijn verhaal voor. Wie een mogelijke link heeft met het verhaal gaat op zijn beurt verder met zijn eigen verhaal voor te lezen. Als iemand geen link kan maken met het beluisterde verhaal wordt iemand nieuw gevraagd om zijn verhaal te brengen. Verder is er geen onderbreking en wordt er geen commentaar geleverd. Zo ontstaat een ketting van verhalen in een intieme sfeer.
- Iedereen wordt uitgenodigd om mee te doen en kan aan bod komen. Niemand is verplicht.
- Alle tekeningen en teksten worden achteraf in een map verzameld. Die krijgt een centraal plekje in de leeshoek waar iedereen ze kan inkijken. We zijn trots op het resultaat van onze inzet! De start van een boek ...

Vakantie met rondreis in Noord-Spanje.
Na verschillende grote steden zoals Madrid, Burgos, Salamanca
en besloten we de reis af te sluiten met enkele dagen verblijf
in Navar, een piepklein dorpje in de bergen -
We hadden ons piepklein tentje op een kleine plaatselijke
camping opgesteld. We gingen een tocht maken met
de auto, de bergen in. De lucht begon heel donker
te worden, we stapten uit de wagen en plots begon het
heel hard te regenen, te onveren. We namen waren een kleine
kapel binnenplan en stonden in de deuropening te kijken
naar een prachtig schouwspel.
Ik vroeg mijn man "Hoe zou het zijn in Navar -

HET ONDERWERP VAN EEN TAALRONDE

Bij taalontwikkeling is de *concrete ervaring* waarbij je direct een beeld hebt om over te praten, essentieel. Ze vormt de basis voor een kind om zich te ontwikkelen en de leerkracht kan erop doorvragen. In het creatieve proces van een fantasieoefening is doorvragen veel moeilijker omdat de herkenbaarheid beperkt is. Hoe concreter de vragen die de leerkracht aan het kind stelt, hoe makkelijker het is om het verhaal naar boven te krijgen. *Vertel! Toon een voorwerp!* Observeer wat respons oplevert en wees ervan bewust dat een kind eerst receptief taal verwerft en pas later actief en productief.

De thema's uit het taalboek zijn soms te abstract om nauw bij de persoonlijke beleving van kinderen aan te sluiten. Ze inspireren de kinderen niet en ontlokken bij hen geen 'eigen' taal. Omdat we ons tot doel stellen om taal bij de kinderen te stimuleren zoeken we naar een onderwerp dat aansluit bij hun concrete ervaring en voldoende herkenbaar is voor alle kinderen in de groep, zoals:

- o wat je ziet op weg van huis naar school;
- o dingen die gebeuren bij de voordeur;
- o hoe je dingen vast of dicht maakt;
- o wat je tegen of in de regen doet (in de taalronde met *Keepvogel Noodweer*);
- o enz.

Een concreet onderwerp biedt de mogelijkheid aan de leerkracht om vragen te stellen en door te vragen dichtbij de zintuiglijke ervaring van het kind en in contact met hem/haar. Waar de taalvaardigheid soms nog niet groot genoeg is, kunnen non-verbale werkvormen worden ingezet zoals tekenen.

Je kunt een onderwerp groter of kleiner maken al naargelang de situatie in de kring vereist (zie Van Norden, 2004). Je kunt het verrijken met nieuwe input, door een nieuwe werkvorm te introduceren of een boek, prent of een voorwerp in te brengen. In de taalronde van *Keepvogel Noodweer* sloot het onderwerp aan bij een prentenboek. Bij het kiezen van een (prenten)boek is het belangrijk om iets te kiezen waarvan je als leerkracht weet dat het gekend is en je dus niet teveel moet inzetten op het begrijpen van het verhaal. Je mag dus gerust een boek kiezen dat al eerder aan bod is gekomen.

De thema's uit het taalboek zijn soms te abstract om nauw bij de persoonlijke beleving van kinderen aan te sluiten.

Met Stichting Taalvorming brainstormden we op het formuleren van een onderwerp aan de hand van het thema 'feesten'. Dit brainstormingsproces doorloopt de leerkracht ter voorbereiding van de taalronde in de klas. Het is heel leuk om samen met collega's te doen!

Lijstje (individueel)

Schrijf enkele ervaringen met of herinneringen aan 'feesten' in een lijstje.
Kerstfeest, een trouwfeest van een tante, een verjaardag, de kermis, ...

Selectie (individueel)

Kies één feest uit en selecteer er één moment uit dat kinderen herkennen.

Het trouwfeest vooraf voor de spiegel: wat zal ik aan doen? Wie gaat mee? Hoe laat begint het feest? Wanneer wil ik er zijn? Bij wie zal ik aan tafel zitten?

Naar een onderwerp (in plenum delen met elkaar)

Zoom in op een onderwerp dat voor alle kinderen herkenbaar is. Wij merkten dat het gemakkelijker was – herkenbaarder bij elkaar – om naar een moment te vragen dan naar een voorwerp.

Het moment dat je mee moet naar een feest en je wil niet. Het moment precies vlak voor het feest begint: wat gebeurt er? Welke kleren draag je voor het feest? Het moment dat je wachtte bij het open maken van de cadeautjes. Het moment vlak voor het dessert: wat zou het zijn? Heb je het al meegeemaakt dat er iets misging op een feest? Hoe verliep dat moment, wat gebeurde er en wat deed je toen?

Reflectie

Check hoe de zoektocht naar het onderwerp tot nu toe is gegaan. Toets met je collega's of het voldoende herkenbaar is voor iedereen. Vertrek van je doel: kinderen aanmoedigen om aan elkaar te vertellen en hierin beter te worden. Onderzoek wat het onderwerp oproept en of het haalbaar is voor de groep.

DE KRACHT VAN VERBINDENDE COMMUNICATIE

Een taalronde is eigenlijk geen traditionele les te noemen. Hij kan de werking rond een Leesplek op school ondersteunen en vormt een opstap naar de taalmethode. Hij begint met het pure plezier van ervaringen uitwisselen, je verbeelding gebruiken, nadenken,

associëren en doet een beroep op de emoties, associaties en persoonlijke beleving van de kinderen en de leerkracht. De interactie is gericht op de verrijking van het vertellen door de kinderen en op het stimuleren van hun taalvermogen en daarom gebouwd op *verbindende communicatie*⁴ en sociale vaardigheden. De relatie tussen de leerkracht en het kind wordt gekenmerkt door onvoorwaardelijk respect. De elementaire regels van constructieve communicatie worden telkens opnieuw in elke taalronde ingebracht.

Verbindende communicatie zit in kleine dingen die de leerkracht direct kan doen, zoals op ooghoogte communiceren, nabijheid zoeken, naast het kind plaats nemen, de boodschap van het kind in eigen woorden teruggeven zodat het kan aangeven of je hem/haar goed hebt begrepen, contact houden, ... De leerkracht toont in het eigen gedrag dat hij/zij het kind erkent en waardeert door bijvoorbeeld te glimlachen, een belangstellende houding aan te nemen, naar voren te leunen, oogcontact te houden, te knikken. Nergens spreekt hij/zij een oordeel uit over de persoon van het kind.

Het was leuk om te zien hoe Hieke en Mirjam die principes toepasten en te ervaren hoe hierdoor de interactie in de groep van collega's werd bevorderd.

Dank aan Hieke Van Til en Mirjam Zaat van Stichting Taalvorming voor hun expertise en inspiratie! Dank aan alle collega's van het Rand&Taal-begeleidingsteam voor de intense samenwerking!

Hilde Vandormael
h.vandormael@gmail.com

Noten

1. *In het kader van de beleidsverklaring van de Vlaamse Regering van 18 mei 2005 werden door de overheid financiële middelen ter beschikking gesteld voor een kwaliteitsversterking, door taalstimulering, in de Vlaamse Rand. Het Samenwerkingsverband van de Pedagogische Begeleidingsdiensten van GO!, OVSG, POV en VSKO (SNPB vzw) heeft daartoe het begeleidingsproject 'Meer kansen door betere taalvaardigheid' ontwikkeld voor de basisscholen in de Rand- en Taalgrensgemeenten en gemeenten uit de Brede Rand rond Brussel. Het project is van start gegaan in het schooljaar 2006-2007. De tweedelijnsondersteuning gebeurt door een team van 20 begeleiders, verbonden aan hun eigen pedagogische begeleidingsdiensten met een netoverschrijdende projectcoördinatie. Meer dan 125 scholen en 30 vestigingsplaatsen kunnen een beroep doen op het begeleidingsteam en worden ondersteund bij het door hen gekozen begeleidingstraject.*
2. *Stichting Taalvorming is een Nederlandse begeleidingsdienst die inzet op taalvaardigheid. Zij komt voort uit de Taaldrukwerkplaats Amsterdam die opgericht werd in de jaren '70. Stichting Taalvorming is erg bekwaam in het verbinden van taalstimulering met kunst en cultuureducatie.*
www.taalvorming.nl
3. *Meer weten over Keepvogel? www.keepvogel.nl en www.leesplein.nl.*
4. *Verbindende Communicatie is gebaseerd op het concept Non-Violent Communication van Marshall B. Rosenberg.*
www.humanmatters.eu/nl/verbindende-communicatie-13.htm

Bibliografie

Van Norden, S. (2000). *Dingen in de kring*. Amsterdam: SWP.

Van Norden, S. (2004). *Taal leren op eigen kracht. Taalverwerving op school met behulp van de werkwijze van taalvorming*. Assen: Van Gorcum.